

KOMMUNIKATIV O'YINLAR VA ULARNING TA'LIMY- TARBIYAVIY IMKONIYATLARI

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika Instituti

“Maktabgacha ta'lim” kafedrası 1-kurs magistranti

ASATOVA SEVINCH ASQARALI QIZI

Email:sevinchasatova3@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar nutqiy faoliyatini rivojlantirishda kommunikativ o'yinlarning o'rni va ahamiyati yoritilgan. Kommunikativ o'yinlarning pedagogik mohiyati, ularning ta'limiy va tarbiyaviy imkoniyatlari, shuningdek ulardan foydalanishning metodik jihatlari to'liq tahlil qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ o'yinlar bolalarning nutq madaniyati, ijtimoiy moslashuvi va emotsional rivojlanishida eng samarali vosita hisoblanadi.*

Kalit so'zlar: *kommunikativ o'yinlar, muloqot, nutqiy rivojlanish, maktabgacha yosh, ta'limiy imkoniyatlar, tarbiyaviy ta'sir, rol o'yinlari, dialog, ijtimoiylashuv.*

Аннотация: *В данной статье освещается роль и значение коммуникативных игр в развитии речевой деятельности детей дошкольного возраста. Раскрывается педагогическая сущность коммуникативных игр, их учебно-воспитательные возможности, а также методические особенности их применения. Исследования показывают, что коммуникативные игры являются одним из наиболее эффективных средств развития речевой культуры, социальной адаптации и эмоционального развития детей.*

Ключевые слова: *коммуникативные игры, общение, речевое развитие, дошкольный возраст, учебные возможности, воспитательное воздействие, ролевые игры, диалог, социализация.*

Annotation: *This article highlights the role and importance of communicative games in developing the speech activity of preschool children. It reveals the pedagogical essence of communicative games, their educational and upbringing potential, as well as methodological aspects of their use. Research shows that communicative games are among the most effective tools for developing children's speech culture, social adaptation, and emotional growth.*

Keywords: *communicative games, communication, speech development, preschool age, educational potential, educational impact, role-playing games, dialogue, socialization*

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun muloqot – bu faqat axborot almashish jarayoni emas, balki ularning ongini, tasavvurini, shaxs sifatida shakllanishini belgilovchi asosiy rivojlanish omilidir. Bola kattalar bilan va tengdoshlari bilan muloqot qilgan sari nafaqat nutqi, balki fikrlashi, his-tuyg'ularini boshqarishi, ijtimoiy tajribani egallashi ham o'sib boradi. Shu bois kommunikativ o'yinlar maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eng tabiiy, eng qiziqarli va eng samarali ta'limiy-tarbiyaviy vositalardan biri sifatida qaraladi.

Kommunikativ o'yinlar jarayonida bola muloqotning mazmunini tushunadi, vaziyatga mos ravishda so'z tanlaydi, o'z fikrini erkin bayon qiladi, tinglay oladi va suhbatdoshga javob qaytaradi. Bu esa unga ijtimoiy hayotga tayyorgarlik ko'rish, nutqiy aniqlikni shakllantirish, o'z nuqtai nazarini ifodalash va jamoada faol bo'lish imkonini beradi.

Kommunikativ o'yinlar – bu muloqotga yo'naltirilgan, nutqiy faoliyatni faollashtiruvchi, bola-bola va tarbiyachi-bola o'rtasida jonli dialog yaratadigan o'yin turlaridir. Bunday o'yinlar, avvalo, bolalarning nutqiy faolligini oshiradi, ularning til boyliklarini mustahkamlaydi, fikrni ifodalash malakalarini rivojlantiradi.

Kommunikativ o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarning tabiiy ehtiyoji – gapirish, savol berish, javob qaytarish, izoh berish kabi nutqiy ehtiyojlarini

qondiradi. Bola o'yinda shunchaki rol o'ynamaydi, balki muloqot madaniyatini egallaydi, o'zini boshqalar o'rniga qo'yib ko'rishni, hamkorlik qilishni o'rganadi.

Psixologik nuqtai nazardan, kommunikativ o'yinlar bolaning emotsional rivojlanishini ham qo'llab-quvvatlaydi. Bola o'yin jarayonida o'z his-tuyg'ularini erkin ifodalaydi, ijtimoiy vaziyatlarga moslashadi, o'zini tutish qoidalarini anglaydi.

Kommunikativ o'yinlar ta'limiy jarayonda bir qator muhim vazifalarni bajaradi. Eng avvalo, ular bolalarda og'zaki nutqni rivojlantirish, so'z boyligini kengaytirish va grammatik shakllarni amaliy qo'llashga yordam beradi. Bola o'z fikrini to'g'ri, izchil, mantiqli tarzda ifodalashga odatlanadi.

Kommunikativ o'yinlar yordamida bolalar:

- so'zlarni to'g'ri talaffuz qilishni,
- sodda va murakkab gaplar tuzishni,
- nutqdagi bir-biriga bog'liq bo'lgan g'oyalarni shakllantirishni,
- rasmlar asosida hikoya tuzishni,
- savollarga to'liq javob qaytarishni,
- suhbatdoshni tinglashni,
- javob berish tezligini oshirishni o'rganadi.

Bolalarning aqliy rivojlanishida ham kommunikativ o'yinlarning roli beqiyos. O'yin davomida bola tahlil qiladi, taqqoslaydi, umumlashtiradi, solishtiradi, tanlaydi va xulosa chiqaradi. Nutq faoliyatining rivojlanishi bilan birga, mantiqiy fikrlash ham shakllanadi.

Kommunikativ o'yinlar, shuningdek, bolalarning bilim doirasining kengayishiga xizmat qiladi. Masalan, kasblar, transport, tabiat hodisalari, ijtimoiy munosabatlar haqidagi bilimlar o'yin orqali mustahkamlanadi.

Kommunikativ o'yinlar bolada ijtimoiy sifatlarni shakllantiradi. Bunday o'yinlarda ishtirok etgan bola suhbatdoshini hurmat qilish, xalqaro til bilan aytganda "kommunikativ madaniyat"ni egallashni boshlaydi.

O'yinlar jarayonida bola:

- o'z fikrini erkin, lekin odob bilan aytishni,

- navbat bilan gapirishni,
- boshqaga quloq solishni,
- jamoadada o'zini tutishni,
- boshqalarga yordam berishni,
- o'z xatti-harakatlari uchun mas'ul bo'lishni,
- o'z rolini to'g'ri bajarishni o'rganadi.

Kommunikativ o'yinlar bolalarning shaxsiy fazilatlari, jumladan, mehribonlik, do'stona munosabat, hamkorlikka tayyorlik, sabr-toqat, o'z-o'zini boshqara olish kabi sifatlarni shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. Emotsional tarbiya nuqtai nazaridan, o'yinlar bolaga o'z hislarini ifodalashga, qo'rquv yoki tortinishni yengishga, o'ziga ishonch hosil qilishga yordam beradi. Bola boshqalar bilan muloqot qilgan sari o'zini erkinroq his qiladi.

Kommunikativ o'yinlarning xilma-xilligi ularni turli ta'limiy vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi. Shular orasida eng samarali turlarga quyidagilar kiradi:

Dialogik muloqot o'yinlari — bolalar kichik suhbatlar orqali bir-biriga savol beradi, javob beradi, muloqot olib boradi.

Rol o'yinlari — “Shifokor”, “Do'konda”, “Mehmon keldi”, “Haydovchi” kabi o'yinlar bolaga ijtimoiy rollarni sinab ko'rish imkonini beradi.

Muammoli kommunikativ o'yinlar — bolaga muammo beriladi va u suhbat orqali yechim topadi. Masalan, “Yo'qolgan o'yinchoqni qayerdan qidiramiz?”

Lug'atni boyituvchi o'yinlar — so'z o'rganish va mustahkamlashga qaratilgan o'yinlar.

Emotsional-muloqot o'yinlar — bolalarning his-tuyg'ularini ifodalash va boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi (“Bugun men qandayman?”, “Kayfiyat aylanasi”, “Kim qanday rol bajaradi?”).

Eng avvalo, o'yin bolaning yoshiga, qiziqishiga, nutqiy darajasiga mos bo'lishi lozim. Bola o'yin jarayonida faollashishi, o'z fikrini aytishga imkon topishi, hech bir bola chetda qolib ketmasligi kerak. Tarbiyachi o'yinni bosqichma-bosqich

tashkil etadi: avval eng sodda muloqot o'yinlaridan boshlanadi, so'ng murakkabroq, ko'p ishtirokchili, dialog va monolog talab qiladigan o'yinlarga o'tiladi.

O'yin uchun rasmlar, predmetlar, kartochkalar, rollar uchun atributlar, maketlar kabi ko'rgazmali vositalar juda muhim. Ularning xilma-xilligi bolalarning qiziqishini oshiradi. Tarbiyachi o'yin davomida faqat buyruq beruvchi emas, balki muloqotda faol ishtirok etuvchi, o'yin jarayonini tabiiy ravishda boshqaruvchi bo'lishi lozim. Tarbiyachi nutqiy namuna beradi, bolalarni rag'batlantiradi, to'g'ri gap aytishga yo'naltiradi.

Eng muhimi — o'yinda bolaning nutqiy faolligi shaxsiy tajribaga asoslanishi kerak. Bola hayotda ko'rgan, bilgan narsalarini o'yin orqali qayta tiklaydi va mustahkamlaydi.

Xulosa

Kommunikativ o'yinlar pedagogik amaliyotda bolalarning nutqiy rivojlanishini ta'minlaydigan eng samarali vositalardan biridir. Ular nafaqat ta'limiy vazifalarni, balki tarbiyaviy, ijtimoiy, emotsional rivojlanish vazifalarini ham bajaradi. Bunday o'yinlar orqali bola o'z fikrini aniq ifodalaydi, jamoa bilan muloqotga kirishadi, o'zini erkin tutadi, tengdoshlari bilan hamkorlik qiladi va ijtimoiy tajriba to'playdi. Shuning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlarida kommunikativ o'yinlardan muntazam foydalanish bola shaxsining har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Ahrorova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
2. Yo'ldosheva, S. Maktabgacha ta'lim jarayonida o'yin faoliyatining roli. — Toshkent: Noshir, 2019.
3. Xasanova, D. Bolalarda muloqot madaniyatini shakllantirish metodikasi. — Toshkent: Ziyo, 2021.
4. Jo'rayev, Sh. Pedagogik texnologiyalar va o'yin metodlari. — Toshkent: Innovatsiya, 2018.

5. Qodirova, M. Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi o'yinlar metodikasi. — Toshkent: Tahlim, 2022.

